

KONFLIKTI Z DIVJADJO NA NELOVNIH POVRŠINAH V SLOVENIJI V OBDOBJU 2008–2018

Človek se z gradnjo naselij, cest in drugih infrastrukturnih objektov vedno bolj širi v življenjski prostor divjadi in drugih prostoživečih živali. Na nekatere vrste takšne spremembe vplivajo negativno, spet druge so se sposobne na novo, spremenjeno življenjsko okolje prilagoditi in ga izkoristiti v svoj prid. A kjer je človek, so posledično tudi konflikti. Marsikomu se je verjetno že zgodilo, da so se mu na podstrežje domače hiše naselile kune belice, na vrt so po svežo zelenjavo začele zahajati srne, v kurnik za hišo pa lisica. Če se taki dogodki pogosto ponavljajo, nastanejo težave, a njihovo reševanje ni ravno preprosto. Upravljanje z divjadjo je namreč na nelovnih površinah zelo omejeno, hkrati pa je pogosto tudi pod drobnogledom javnosti, ki je lahko do ukrepov precej kritična. V prejšnji številki glasila *Lovec* smo podrobno predstavili projekt *Divjad v naseljih, na cestah in drugih nelovnih površinah: težave, izzivi in rešitve*, v okviru katerega se ukvarjamo prav s temi izzivi. V pričujočem prispevku predstavljamo pregled konfliktnih dogodkov oziroma prijavljenih škodnih primerov zaradi aktivnosti divjadi na nelovnih površinah v Sloveniji v obdobju 2008–2018

Kaj spada med nelovne površine?

Pod *Zakonom o divjadi in lovstvu* (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08, 46/14 – ZON-C in 31/18; v nadaljevanju *ZDLov-1*) med **nelovne površine spadajo**: površine, kjer je iz naravovarstvenih razlogov trajno prepovedan lov na vse vrste divjadi; površine

naselij in zaselkov; javni in zasebni parki ter pokopališča; vrtovi, nasadi, sadovnjaki, drevesnice in intenzivne kmetijske kulture, ograjeni z ograjo, ki ne dovoljuje prehoda zajcu ali parkljasti divjadi; z ograjo obdani industrijski in drugi objekti; površine vseh vrst obor, razen lovnih; otroška in športna igrišča, redno obiskovana in označena sprehajališča, kopaljšča in podobni objekti; površine, na katere dostop ni dovoljen;

Za škodo, ki je nastala na nelovnih površinah od divjadi ali zaradi lova, je odgovoren upravljavec lovišča, če je nastala po njegovi krivdi (krivdna odgovornost), sicer pa Republika Slovenija (54. člen Zakona o divjadi in lovstvu). Za škodo na nelovnih površinah torej v največji meri odgovarja država.

površine vseh javnih cest, prog in druge tovrstne površine (10. člen *ZDLov-1*).

Škoda na nelovni površini

Za škodo, ki je nastala na nelovnih površinah od divjadi ali zaradi lova, je odgovoren upravljavec lovišča, če je nastala po njegovi krivdi (krivdna odgovornost), sicer pa **Republika Slovenija** (RS) (54. člen *ZDLov-1*). Za škodo na nelovnih površinah torej v največji meri odgovarja država. Postopek pri prijavi je tak, da mora oškodovanec škodo v treh dneh pisno prijaviti pooblaščenцу, ki ga določi minister (pooblaščenці so usposobljeni uslužbenci **Zavoda za gozdove Slovenije** (ZGS)). Nastalo škodo si mora pooblaščenec ogledati najpozneje v osmih dneh po prijavi škode. Če se oškodovanec in pooblaščenec na podlagi ogleda ne sporazumeta o višini odškodnine, lahko

Foto: Martin Rovšček

Foto: Janez Papež

Jelenjad je v proučevanem obdobju polovico vse škode povzročila na sadnem drevju predvsem zaradi objedanja in lupljenja.

oškodovanec pošlje pisno prijavo škode na ministrstvo, pristojno za divjad in lovstvo (58. člen ZDLov-1), tj. na **Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano** (MKGP). Če se oškodovanec ne strinja z odločitvijo ministrstva, lahko s tožbo zahteva, da o odškodnini odloči pristojno sodišče; tožbo mora vložiti najpozneje v treh letih od dneva, ko je škoda nastala.

Postopek je torej podoben prijavi škode na lovni površini, samo da namesto pooblaščenice osebe upravljavca lovišča škodo oceni javni pooblaščenec (predstavnik ZGS), odškodnino za nastalo škodo pa izplača RS (oz. zanjo MKGP). Izračun odškodnine je enak kot pri škodi na lovni površini. Za škodo po divjadi na nelovni površini šteje vsa škoda, ki jo divjad povzroči neposredno na površini oziroma

stvarah, ki so trajno spojene s površino. Na pristojnem ministrstvu pa skladno z zakonskim določilom ne izplačujejo odškodnin za premoženje, npr. pokončane kokoši/race/purane/golobe in druge domače živali, za poškodovano folijo za silažne silose, silažo, silažne bale, za poškodovane avtomobile in podobno. Poleg tega je pogoj za izplačilo odškodnine tudi primerna zaščita nelovne

objav v medijih konfliktov z divjadjo na nelovnih površinah še precej več. Poleg tega v pregled niso vključeni trki z divjadjo oziroma njeni povozi, kar je eden najresnejših konfliktov na nelovnih površinah (problematiko trkov z divjadjo bomo predstavili ločeno v več samostojnih prispevkih).

V proučevanem 11-letnem obdobju je bilo prijavljenih in obravnavanih 1.570

Divji prašiči puščajo s svojim ritjem posledice na travni ruši.

površine, pri čemer so minimalni pogoji zaščite navedeni v *Pravilniku o minimalnih pogojih za zaščito posameznih nelovnih površin pred škodo od divjadi* (Uradni list RS, št. 42/16).

Najpogostejši konflikti z divjadjo na nelovnih površinah v Sloveniji v obdobju 2008–2018

Podatke o prijavljenih škodnih dogodkih zaradi prisotnosti divjadi v urbanem okolju in na drugih nelovnih površinah v obdobju 11 let (2008–2018) smo pridobili iz podatkovnih baz MKGP. Poudariti je treba, da gre za analizo tistih škodnih primerov, ki so bili prijavljeni. V resnici je po poročanju ljudi in tudi po pregledu

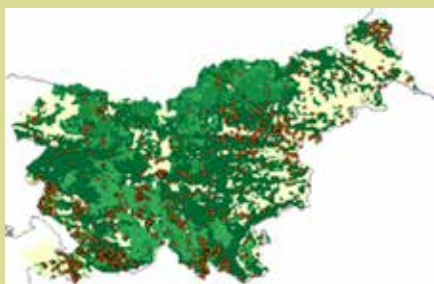
škodnih primerov, ki jih je divjad povzročila na nelovnih površinah v Sloveniji. Na leto je bilo v povprečju prijavljenih in rešenih okoli 140 škodnih primerov (najmanj, tj. 86, v letu 2014, in največ, tj. 238, v letu 2010) (*preglednica 1*).

Preglednica 1: Pregled prijavljenih škodnih primerov, ki jih je povzročila divjad na nelovnih površinah v Sloveniji v obdobju 2008–2018.

Leto	Število primerov
2008	101
2009	128
2010	238
2011	122
2012	116
2013	214
2014	86
2015	93
2016	115
2017	178
2018	179
Skupaj	1.570

Podatke o prijavljenih škodnih dogodkih zaradi prisotnosti divjadi v urbanem okolju in na drugih nelovnih površinah v obdobju 11 let (2008–2018) smo pridobili iz podatkovnih baz Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Poudariti je treba, da gre za analizo tistih škodnih primerov, ki so bili prijavljeni. V resnici je po poročanju ljudi in tudi po pregledu objav v medijih konfliktov z divjadjo na nelovnih površinah še precej več.

Število in pojavnost škodnih primerov je glede na območje celotne Slovenije neenakomerno razporejeno. Največ škodnih primerov je bilo prijavljenih v **Primorskem lovskoupravljavskem območju** (LUO), in sicer 24 %, sledijo mu

Slika 1: Razporeditev vseh škodnih primerov (ne glede na vrsto divjadi in vrsto škode) v Sloveniji v obdobju 2008–2018

Glede na vrsto nastale škode smo le-to razdelili v nekaj večjih skupin, in sicer kot škodo na: a) različnih področjih kmetijstva, od sadjarstva, vinogradništva, poljedelstva in drugega; b) okrasnih in drugih rastlinah, kamor spada predvsem različno drevje, cvetje in podobno; c) domačih živalih, tj. predvsem na rejnih živalih (kokoši in druga perutnina), nekaj je bilo tudi pokončanih hišnih ljubljencev; č) nepremičninah, vozilih in materialu (slika 3).

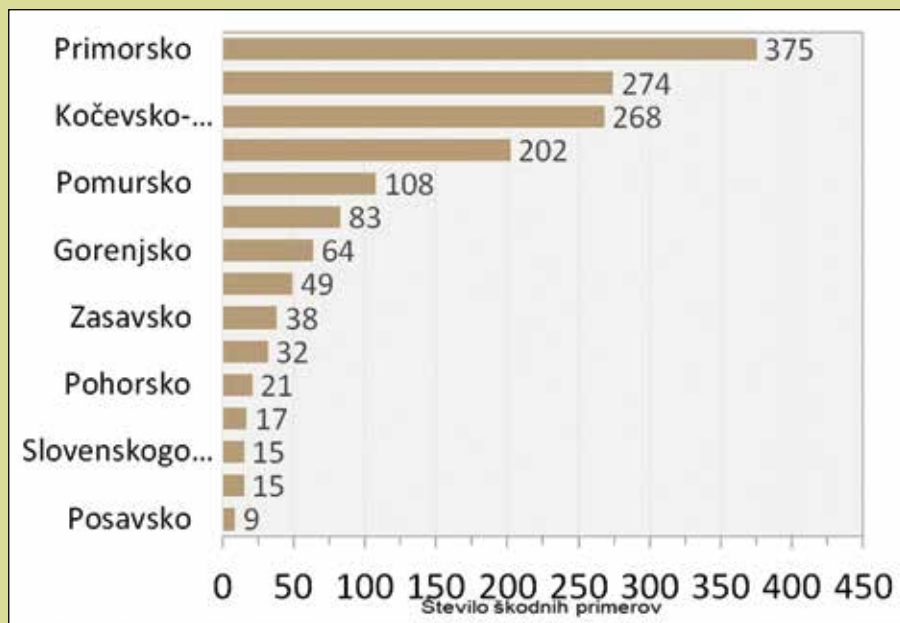
Največ škodnih dogodkov je bilo v

V proučevanem 11-letnem obdobju je bilo prijavljenih in obravnavanih 1.570 škodnih primerov, ki jih je divjad povzročila na nelovnih površinah v Sloveniji. Na leto je bilo v povprečju prijavljenih in rešenih okoli 140 škodnih primerov (najmanj, tj. 86, v letu 2014, in največ, tj. 238, v letu 2010).

škoda na kokoših. Škode na nepremičninah je bilo 9 % vseh dogodkov, pri čemer se je več kot polovica zabeležene škode nanašala na ostrešja različnih objektov, večinoma stanovanjskih hiš.

Vrste divjadi, ki najpogosteje povzročajo konflikte na nelovnih površinah

Pri razlagi nastanka konfliktov in posledične škode ter iskanju vzrokov zanje je treba predvsem definirati, katera divjad povzroča določeno vrsto škode, saj je večinoma (ne pa vedno) določena vrsta škode povezana s posamezno vrsto divjadi. Pomembno je tudi določiti, v katerih območjih Slovenije se določena škoda pojavlja, kar je predvsem odvisno od prisotnosti in številčnosti določene vrste divjadi, nekoliko pa tudi od deleža površin, na katerih se določena škoda pojavlja (na primer škoda na vinski trti je prisotna predvsem v vinorodnih območjih). Le z razumevanjem vplivnih dejavnikov je

Slika 2: Pregled škodnih primerov po lovskoupravljavskih območjih v obdobju 2008–2018

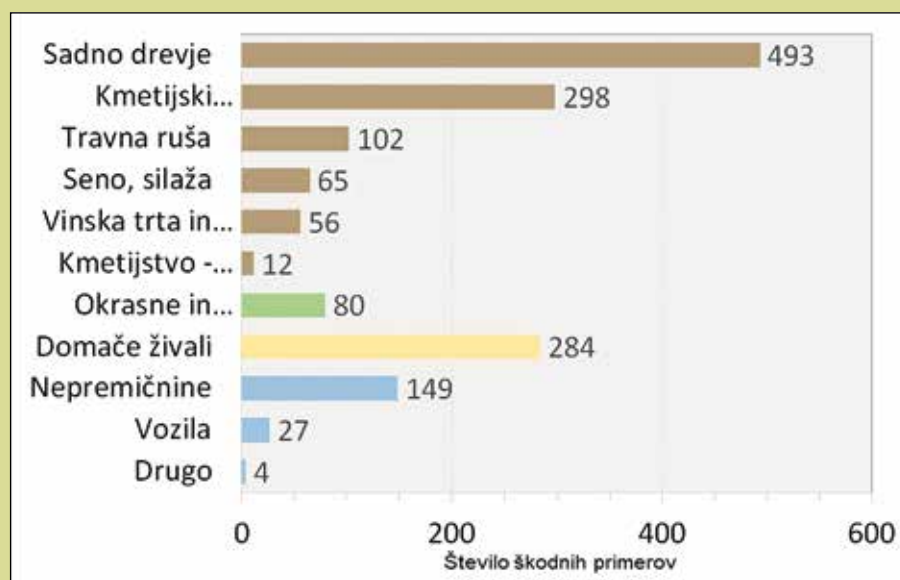
Notranjsko in Kočevsko-Belokranjsko LUO (po 17 %), Savinjsko-Kozjansko LUO (13 %) ter Pomursko LUO (7 %). V preostalih LUO-jih je bilo v 11-letnem obdobju skupno zabeleženih od 9 do 83 škodnih primerov (slika 1 in 2).

Glede na tip/vrsto nelovne površine, kjer je nastala škoda, je bilo 78 % vseh primerov zabeleženih na območju naselij. V sadovnjakih je bilo 16 % primerov, po 3 % pa na ograjenih površinah in v vinogradih. Posamezni škodni dogodki (1 %) so bili prijavljeni tudi na drugih nelovnih površinah, in sicer na golf igrišču, v intenzivnih nasadih, v drevesnicah in na pokopališču (preglednica 2).

Preglednica 2: Število škodnih primerov glede na vrsto nelovne površine v obdobju 2008–2018

Vrsta nelovne površine	Število primerov
Naselje	1.217
Sadovnjak	256
Ograjeno	44
Vinograd	44
Drugo*	9
Skupaj	1.570

* Golf igrišče, intenziven nasad, drevesnica, pokopališče

Slika 3: Pregled škodnih primerov glede na posamezno vrsto škode v obdobju 2008–2018

kmetijstvu oziroma sadjarstvu in vinogradništvu. Skoraj tretjina (31 %) vseh prijavljenih škodnih primerov je bila na sadnem drevju. Sledila je škoda na različnih kmetijskih pridelkih (19 %), med katerimi je približno tretjina škode nastala na krompirju. Med škodo na domačih živalih, ki predstavlja 18 % vseh škodnih primerov, je bila v treh četrtinah primerov

mogoče najti ustrezne rešitve za zmanjševanje pojavljanja konfliktov.

V nadaljevanju predstavljamo prostorski pregled konfliktov za tiste vrste parkljaste divjadi (jelenjad, divji prašič, srnjad) in male divjadi (lisica, kuna belica, soja), ki so v obdobju 2008–2018 povzročile največ prijavljenih škodnih dogodkov na nelovnih površinah.

Foto: Miha Krofel

Kuna belica je znana po povzročitvi poškodb osebnih avtomobilov (predvsem elektronike).

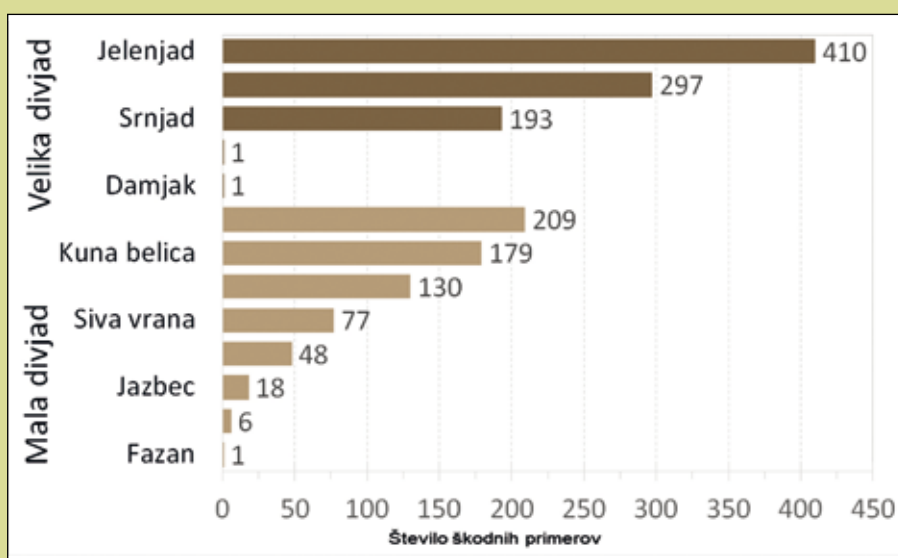
kateri pa je bil vendarle izrazito večji delež škodnih dogodkov zabeležen v Savinjsko-Kozjanskem LUO (slika 5).

Jelenjad je polovico vse škode povzročila na sadnem drevju, predvsem zaradi objedanja in lupljenja. Pri tem je škoda večinoma nastala na sadnem drevju znotraj naselij, v nekaj primerih pa v sadovnjakih. V 21 % je nastala škoda na pridelkih, po večini na različnih vrstah zelenjave in na krompirju. Po 10 % škodnih primerov se je nanašalo na vinsko trto, na okrasne in druge rastline. Pri slednjih se je polovica nanašala na škodo na cipresah v naseljih. V 7 % je jelenjad poškodovala ograjo. Poleg omenjenih je bilo prijavljenih še manjše število drugih vrst škode od jelenjadi.

Divji prašič je v največji meri (39 %) povzročal konflikte zaradi prehranjevanja s kmetijskimi pridelki, predvsem s krompirjem in koruzo. V 31 % dogodkov

Vrsta, ki je bila udeležena v največ škodnih primerih, je jelenjad (26 %), sledijo ji divji prašič (19 %), lisica (13 %), srnjad (12 %), kuna belica (11 %) in šoja (8 %). Druge vrste so povzročile škodo v skupaj 10 % primerov, pri čemer je bilo največ prijav škode, ki sta jo povzročila siva vrana in poljski zajec. Zabeleženi so bili tudi posamezni primeri, ko so škodo povzročili jazbec, polh, fazan, damjak in muflon (slika 4).

Katera divjad povzroča konflikte na nelovnih površinah, je odvisno tudi od območja. Med posameznimi LUO-ji je namreč mogoče opaziti velike razlike, kakšne vrste škoda je nastala na nelovnih površinah in katera divjad jo povzroča. V Primorskem in Notranjskem LUO, kjer je bilo zabeleženo največ škodnih primerov, daleč največ škode povzroča divji prašič; navadni jelen je kot povzročitelj škode prevladoval v Notranjskem, Kočevsko-Belokranjskem in Pomurskem LUO, divji prašič pa je škodo pogosto povzročal tudi v Zahodnovisokokraškem LUO, pa tudi v Zasavskem LUO. Skoraj vsi škodni primeri, ki jih je povzročila šoja, so bili prijavljeni v Primorskem LUO (velika večina) in Triglavskem LUO. Nasprotno so konflikti s srnjadjo in lisico na nelovnih površinah prisotni po celotni Sloveniji. Podobno velja tudi za kuno belico, pri

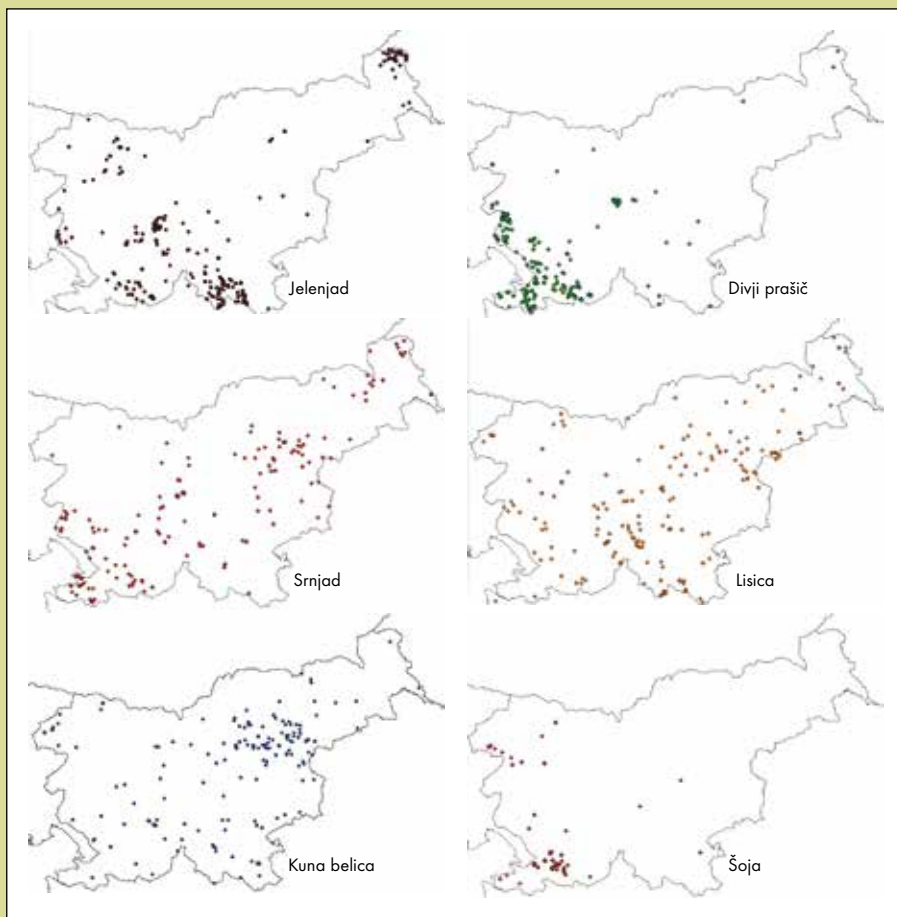
Slika 4: Pregled škodnih primerov na nelovnih površinah v Sloveniji po posameznih vrstah divjadi v obdobju 2008–2018

Foto: Andrej Tomažin

Šoja je v navedenem 11-letnem obdobju večinoma povzročala škodo na sadnem drevju, nekaj primerov pa se je nanašalo na škodo na pridelkih in grozdju.

Vrsta, ki je bila udeležena v največ škodnih primerih, je jelenjad (26 %), sledijo ji divji prašič (19 %), lisica (13 %), srnjad (12 %), kuna belica (11 %) in šoja (8 %). Druge vrste so povzročile škodo v skupaj 10 % primerov, pri čemer je bilo največ prijav škode, ki sta jo povzročila siva vrana in poljski zajec. Zabeleženi so bili tudi posamezni primeri, ko so škodo povzročili jazbec, polh, fazan, damjak in muflon.

Slika 5: Prostorski pregled prijavljene škode, ki so jo v obdobju 2008–2018 v Sloveniji na nelovnih površinah povzročile vrste divjadi, ki so bile najpogosteje povzročiteljice škode.

je škoda nastala zaradi ritja travne ruše, v 17 % pa na sadnem drevju. Manjši del škode je nastal na grozdju (10 %). Pri drugih vrstah škode, ki so bile zabeležene v manjšem številu, velja izpostaviti dva zanimiva primera škode na domačih živalih: v enem primeru je bil poškodovan pes, v drugem pa domača raca.

Podobno kot divji prašič je bila tudi

Foto: Ivan Knažič

Pri jazbecu so se konflikti večinoma nanašali na poškodbe travne ruše, v manjši meri pa na poškodbe pridelkov in vinske trte.

Preglednica 3: Število prijavljenih škodnih primerov glede na posamezne vrste škode, ki jih je na nelovnih površinah v Sloveniji v obdobju 2008–2018 povzročila parkljasta divjad.

	Jelenjad	Divji prašič	Srnjad	Drugi parkljarji (muflon, damjak)
Sadno drevje	207	51	59	1
Kmetijski pridelki	88	117	75	-
Travna ruša	1	91	-	-
Vinska trta in grozdje	2	30	18	-
Seno, silaža	43	2	-	1
Okrasne in druge rastline	40	-	35	-
Domače živali	-	2	-	-
Nepremičnine	27	4	3	-
Vozila	1	-	1	-
Druge vrste škode	1	-	2	-
Skupaj	410	297	193	2

srnjad v 39 % primerov povzročiteljica škode na pridelkih, predvsem različni zelenjavi, radiču in fižolu. Zaradi objedanja sadnega drevja je bilo prijavljenih 31 % škodnih dogodkov. Srnjad je 18 % vse škode povzročila na okrasnih rastlinah in – podobno kot jelenjad – na cipresah v naseljih. Prijavljen je bil tudi dogodek, ko je srnjad osmukala cvetje in vence na pokopališču. V 9 % je nastala škoda zaradi objedanja vinske trte, druge vrste škode pa so bile v manjših deležih (preglednica 3).

Med malo divjadjo je bila v največ konfliktih udeležena lisica, pri čemer je v skoraj

vseh primerih nastala škoda na domačih živalih (97 %), večinoma na kokoših. Ti primeri so se pojavljali na območju celotne države. Konfliktni dogodki (le pet dogodkov), ki niso bili povezani z domačimi živalmi, so se nanašali na poškodbe silaže, silažne folije, vreč zemlje in celo noveletne dekoracije. V enem primeru je nastala celo škoda v bazenu za namakanje.

Kuna belica je najpogosteje (v 45 % primerov) povzročala škodo na nepremičninah, kjer je poškodovala predvsem ostrejša hiš. Podobno kot lisica v veliki meri tudi kuna povzroča težave kot plenilka domačih živali, saj je bilo v analiziranem 11-letnem obdobju kar 44 % škodnih primerov povezanih s škodo na domačih živalih, predvsem na kokoših, okrasni perutnini in drugih vrstah ptic; zabeleženi so tudi primeri, ko naj bi kuna uplenila jagnje. V 11 % prijavljenih škodnih primerov, povezanih s kuno, so nastale poškodbe osebnih avtomobilov (predvsem elektronike), pri čemer je treba poudariti, da je kuna povzročila pravzaprav vso prijavljeno škodo na avtomobilih.

Šoja je večinoma povzročala škodo na sadnem drevju (96 %), nekaj primerov se je nanašalo na škodo na pridelkih in grozdju (oboje po 2 %). Kot smo že omenili, je bila velika večina vseh prijav škode, ki jo je povzročila ta vrsta, v Primorskem LUO, nekaj primerov pa je bilo prijavljenih tudi v Triglavskem LUO.

Foto: Marijan Artnak

Projekt *Divjad v naseljih, na cestah in drugih nelovnih površinah: težave, izzivi in rešitve* poteka v sklopu Ciljnega raziskovalnega programa (CRP) *Zagotovimo si hrano za jutri*. Izvedbo projekta z oznako V4-1825 financirata **Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano**³ ter **Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS**, izvaja pa ga konzorcij v sestavi: **Gozdarski inštitut Slovenije**¹; **Visoka šola za varstvo okolja**⁴; **Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Univerze na Primorskem**²; **Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani**; **Fakulteta za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru**.

V letih 2008–2018 je siva vrana največ škode povzročila na nepremičninah.

Preglednica 4: Število prijavljenih škodnih primerov glede na posamezne vrste škode, ki jih je na nelovnih površinah v Sloveniji v obdobju 2008–2018 povzročila mala divjad.

	Lisica	Kuna belica	Šoja	Siva vrana	Poljski zajec	Jazbec	Polh	Fazan
Domače živali	203	78	-	-	-	1	-	-
Sadno drevje	-	-	125	3	45	-	1	1
Nepremičnine	-	80	-	30	-	-	5	-
Vozila	-	19	-	6	-	-	-	-
Kmetijski pridelki	-	-	3	11	1	3	-	-
Seno, silaža	1	2	-	14	-	2	-	-
Kmetijstvo: drugo	3	-	-	8	-	-	-	-
Travna ruša	-	-	-	1	-	9	-	-
Okrasne in druge rastline	-	-	-	4	1	-	-	-
Vinska trta in grozdje	-	-	2	-	1	3	-	-
Drugo	2	-	-	-	-	-	-	-
Skupaj	209	179	130	77	48	18	6	1

pa je težko izvedljivo zaradi pričakovanih negativnih odzivov sicer majhnega, a glasnega dela javnosti.

Skupaj z drugimi aktivnostmi, ki jih izvajamo v okviru ciljnega raziskovalnega projekta, je pregled nad pogostostjo in pojavnostjo škodnih dogodkov od divjadi na nelovnih površinah izhodišče za pripravo ukrepov za zmanjševanje števila takih dogodkov v prihodnje in za pripravo protokolov za ravnanje v primeru pogostejšega pojavljanja najbolj problematičnih vrst divjadi v urbanem okolju in na drugih nelovnih površinah.

*dr. Katarina Flajšman¹,
Ajša Alagić¹
prof. dr. Elena Bužan²,
dr. Matevž Adamič³ in
prof. dr. Boštjan Pokorny^{1,4}*

2015), zato v sklopu projekta in pričujočega članka te vrste ne obravnavamo podrobneje.

Pri **poljskem zajcu** velja izpostaviti konflikte, povezane s škodo na sadnem drevju, ki prevladujejo pri tej vrsti. Pri **jazbecu** so se konflikti večinoma nanašali na poškodbe travne ruše, v manjši meri pa na poškodbe pridelkov in vinske trte; v enem primeru naj bi jazbec poškodoval domačo mačko (*preglednica 4*).

Pregled prijavljenih škodnih primerov, ki so v Sloveniji nastali v obdobju 2008–2018, kaže, katere vrste konfliktov z divjadjo na nelovnih površinah so najpogostejše, na katerih vrstah nelovnih površin se pojavljajo, katera divjad povzroča določeno vrsto konfliktov in kje, v katerem območju Slovenije so konflikti najpogostejši.

Poudariti moramo, da smo lahko analizirali zgolj tiste primere, ki so bili uradno prijavljeni in tako zavedeni v evidence MKGP. Dejansko je konfliktov še precej več, v naseljih in na drugih nelovnih površinah pa so vanje vpletene tudi nekatere druge vrste divjadi, za katere doslej škoda ni bila prijavljena. Primer je nutrija, ki je problematična tudi zato, ker je invazivna tujerodna vrsta; v urbanih

območjih več evropskih mest (pri nas trenutno v Ljubljani in Kopru) je njena številčnost velika, aktivno upravljanje z njo v pomenu doseganja načrtovanih ukrepov (tj. popoln odvzem iz narave)

Več informacij o projektu je na voljo na spletni strani:
<http://divjad.np.gozdis.si/>.

Foto: Jaroslav Pap

Pri poljskem zajcu velja izpostaviti konflikte, povezane s škodo na sadnem drevju, ki prevladujejo pri tej vrsti.